

บทที่ 3

กระแสนิยมแมวในญี่ปุ่น

สัตว์เลี้ยงเป็นสิ่งมีชีวิตคู่กับมนุษย์มาตั้งแต่ยุคโบราณจนถึงยุคปัจจุบัน ความสัมพันธ์ของมนุษย์กับสัตว์เลี้ยงเกิดขึ้นประมาณ 12,000 ปี (Onishi, 2008) บทบาทของสัตว์เลี้ยงในสมัยก่อนเลี้ยงเพื่อใช้งาน ช่วยมนุษย์ในการหาอาหารและช่วยจับหนู เมื่อยุคสมัยเปลี่ยนไปเริ่มมีการเลี้ยงสัตว์ไว้เพื่อความเพลิดเพลินและเพื่ออาศัยอยู่เป็นเพื่อน ทำให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างคนกับสัตว์และพัฒนาเป็นสัตว์เลี้ยง หากกล่าวถึงการเลี้ยงแมวในประเทศอียิปต์โบราณนั้น ได้เลี้ยงแมวไว้เป็นเพื่อน นอกจากนี้จะช่วยไล่หนูในยุ้งฉางมาแล้ว ชาวอียิปต์ในสมัยโบราณ นับถือแมวเสมือนเทพเจ้า (ผู้จัดการ, 2547) ประเทศอียิปต์ในขณะนั้นออกกฎหมายห้ามทำร้ายแมว เมื่อแมวที่เลี้ยงไว้ตายลง สมาชิกในครอบครัวต้องไว้ทุกข์โดยโกนผม โกนคิ้ว เมื่อประกอบพิธีเสร็จสิ้นนำแมวมาทำเป็นมัมมี่โดยใช้วิธีเดียวกับมนุษย์เพื่อเป็นเครื่องบูชาแก่เหล่าเทพบนสวรรค์ เมื่อมองกลับกันแล้ว ทางฝั่งประเทศยุโรปในช่วงยุคกลาง ถือว่าแมวเป็นสิ่งชั่วร้าย กล่าวคือแมวคำเป็นตัวแทนของแม่มด มีความเชื่อว่าหากหญิงชราที่อาศัยอยู่คนเดียวและมีฐานะยากจนให้อาหารหรือแมวคำถูกกล่าวหาว่าเป็นแม่มด ในช่วงเวลานี้เกิดการล่าแม่มดเกิดขึ้น มีวิธีการลงโทษผู้ที่ถูกกล่าวหาว่าเป็นแม่มดและแมวคำโดยการเผาทั้งเป็น สำหรับประเทศประเทศอังกฤษตอนกลางกับญี่ปุ่น ประเทศอังกฤษนั้นมีความเชื่อว่าแมวคำเป็นสัญลักษณ์แห่งความโชคดี มักให้เป็นของขวัญแก่เจ้าสาว (Bethan, 2016) และในประเทศญี่ปุ่นนั้นแมวคำถือเป็นสัญลักษณ์ความโชคดี ยกตัวอย่างเช่น การเลี้ยงแมวคำจะช่วยรักษาวัณโรค (Nihon kokugo daijiten) และยังช่วยเรื่องของความรัก อีกทั้งในสื่อภาพยนตร์ต่างๆมีแมวคำอยู่เป็นจำนวนมาก นอกจากนี้ในปัจจุบันยังมีคาเฟ่แมวคำโดยเฉพาะ

ประเทศญี่ปุ่นเริ่มต้นเลี้ยงแมว ตามหลักฐานที่ปรากฏคาดว่ามาจากประเทศจีนในช่วงคริสต์ศักราชที่ 6 (Cucinelli, 2013) โดยทั่วไปยุคสมัยนั้นในวัดจะเลี้ยงแมวอย่างน้อยสองตัวเพื่อจับหนูเพื่อไม่ให้หนูมากัดกินบันทึกต่างๆที่เกี่ยวกับศาสนา อย่างไรก็ตามในช่วงยุคนารา ยุคมุโรมาจิ มีการกล่าวถึงแมวในนิทานพื้นบ้าน เช่น เรื่องเล่าของแมวแก้ว อีกทั้งในสมัยเฮอันจากงานเขียนเรื่องเก็นจิโมโนคาตาริ เขียนเกี่ยวกับแมวว่าเป็นสัตว์เลี้ยงที่มีค่า และสมัยเอโดะ มีความเชื่อเกี่ยวกับแมวที่เชื่อมโยง

ถึงโลกหลังความตาย ซึ่งมีเรื่องเล่าว่าสัตว์รูปร่างคล้ายแมวแปลงร่างเป็นขบวนไฟ (火車, Kasha)⁵ เพื่อนำวิญญาณไปสู่นรก กลุ่มของขบวนไฟนำโดยแมวปีศาจ (化け, Bakeneko) อย่างไรก็ตามในยุคเดียวกัน มีจิตรกรภาพอุกิโยเอะชื่อ อุตะกาวะ คุนิโยชิ (歌川国芳, Utagawa Kuniyoshi) เป็นผู้ชื่นชอบแมวได้วาดอุกิโยเอะรูปแมวในภาพ และเพื่อให้เห็นภาพ ชัดเจนในความชื่นชอบแมวในสมัยเอโดะ ผู้เขียนได้ยกตัวอย่างภาพวาดอุกิโยเอะรูปแมว ดังรูปภาพที่ 3.1 จากภาพเห็นได้ว่า มีแมว 6 ตัว แต่ละตัวมีสีที่แตกต่างกันและมีการเลียนแบบพฤติกรรมของมนุษย์ เช่น แม่แมวป้อนน้ำนมลูกแมว

ที่มา :Daliy news agency (2015)

ภาพที่ 3.1. ชื่อ猫の六毛撰 (Neko no Rokumosen)

นอกจากนี้ ความเชื่อแมวของชาวญี่ปุ่นนั้น หากดูจากการนิทานพื้นบ้านที่เกี่ยวกับสัตว์แล้ว มักแสดง ถึงความฉลาด ความเสียดสีของสัตว์ชนิดหนึ่ง รวมถึงความเห็นแก่ตัว ซึ่งสัตว์ที่เป็นตัวเอกเป็นตัวร้าย หรือ คอยช่วยเหลือสนับสนุนตัวละครหลัก และในบางเรื่องสะท้อนถึงลักษณะของมนุษย์ โดยอาจเล่าสืบต่อกันมาเพื่อสั่งสอนคนรุ่นหลัง โดยใช้สัตว์เป็นตัวแทน (นภสินธุ์, 2556) หากดูถึงความเชื่อแมวนำโชคของชาว ญี่ปุ่นนั้นมีแมววกหรือเรียกกันว่ามานะกิเนะ โกะ มีความเชื่อว่า หากแมวกินขาน้ำขึ้นหมายถึงกำลังกวักมือ มาที่ลูกค้าเพื่อให้มาที่ร้านหรือแสดงถึงความร่ำรวย โชคดี มีการค้นพบหลักฐานแมววกครั้งแรกในช่วง ปลายยุคเอโดะ (ค.ศ.1603-1867) ซึ่งมาจากเอกสารในหนังสือพิมพ์ปี ค.ศ.1909 โฆษณาเกี่ยวกับแมววก ทำของแมววกนั้นมีที่มาไม่แน่ชัด มีการสันนิษฐานกันว่ามาจาก

⁵ นิทานพื้นบ้านของญี่ปุ่น อธิบาย火車หรือ Kasha ว่าเป็นแมวปีศาจซึ่งรอบๆตัวมีไฟ นำร่างของผู้ตายที่ทำบาปไปยังนรก

ท่าทำความสะอาดใบหน้าแมวก่อนฝนตกเนื่องจากมันรู้สึกกระวนกระวายเมื่อสภาพอากาศเปลี่ยนแปลงจึงใช้เท้าปายตาของมัน (ทักษิณา, 2558) หากเป็นความเชื่อของชาวญี่ปุ่นแล้ว มีการแปลความหมายว่าเมื่อแมวทำความสะอาดหน้า หมายถึงกำลังมีลูกค้ำมาหา จึงมีความเชื่อต่อไปอีกว่าเมื่อเห็นแมวทำความสะอาดหน้าเมื่อไรลูกค้ำจะมา นอกจากนี้ยังมีการเล่าถึงการเกิดขึ้นของตำนานแมวกวักดังเช่น

1) มีเจ้าเมืองหลบฝนใต้ต้นไม้ใกล้วัด ขณะที่หลบฝนอยู่ เจ้าเมืองเห็นแมวของพระในวัดกวักเรียกเชิญเข้าไปหลบฝนด้านใน ขณะนั้นเองเกิดฟ้าผ่าลงมาต้นไม้ เจ้าเมืองรอดตายและรู้สึกขอบคุณ จึงได้บูรณะวัด จนแมวตัวนั้นตายจึงสร้างแมวกวักขึ้นด้วยความเคารพ

2) หญิงชราผู้หนึ่งมีฐานะยากจนแต่เลี้ยงดูแมวด้วยความรัก จนกระทั่งวันหนึ่งไม่สามารถเลี้ยงได้ จึงนำไปปล่อย ในคืนนั้นนางนอนร้องไห้เสียใจ วันหนึ่งฝันว่าแมวตัวนั้นบอกให้สร้างรูปปั้นแมวจากดินเหนียวแล้วจะโชคดี เช้าวันรุ่งขึ้นหญิงชราปั้นดินเหนียวขึ้นเป็นรูปแมวแล้วมีคนขอซื้อ หลังจากนั้นปั้นไปเรื่อยๆ และมีคนซื้อตลอด ต่อมานางมีรายได้จากการปั้นรูปแมว และสามารถนำแมวที่ปล่อยกลับมาเลี้ยงได้อีกครั้ง

3) วัดโกโตกุจิ เป็นวัดเล็กๆไม่ค่อยมีคนรู้จักมากนัก ภายในวัดมีพระท่านหนึ่งเลี้ยงแมวสีขาวไว้ ถึงจะยากจนแต่ก็ยังดูแลอย่างดี วันหนึ่งกลุ่มซามูไรเล่ากับพระท่านนี้ว่า พวกเขาได้เจอแมวสีขาวกวักมือ เรียกหลายครั้ง เหมือนเชิญให้เข้ามานั่งในวัด ขณะนั้นเองเกิดพายุฟ้าผ่าลงหน้าวัด กลุ่มซามูไรเข้ามาหลบฝนได้ ทันเวลา หลังจากนั้นพวกเขาต้องการขอบคุณแทนแมว โดยขออนุญาตพระเป็นผู้อุปถัมภ์วัดโกโตกุจิ เมื่อแมวสีขาวตัวนั้นอายุมากและตายไป พระจึงสร้างหลุมศพบรรจุไว้อย่างดีและเขียนจารึกว่าแมวตัวนี้ สามารถพยากรณ์โชคชะตาได้

3.1 สภาพสังคมญี่ปุ่นหลังสงครามโลกครั้งที่สอง

ระบบครอบครัวของญี่ปุ่นสมัยก่อนและหลังสงครามโลกครั้งที่สอง ทั้งสองยุคมีความแตกต่างกันครอบครัวในสมัยก่อนสงครามโลกครั้งที่สองเป็นระบบครอบครัวแบบอิเอะ (家, Ie) เป็นระบบที่จัดสายสัมพันธ์พ่อแม่ลูกสืบสายตรง จากความสัมพันธ์ครอบครัวอิเอะได้ผูกมัดหน้าที่ต่างๆ ของบุคคลในครอบครัว คำว่าอิเอะมีความหมายกว้างกว่าครอบครัว นอกจากสมาชิกของครอบครัวแล้ว อีกทั้งเป็นหน่วยสังคมที่อยู่มาตั้งแต่อดีต มีสถานะชนชั้นที่ระบุได้ชัดเจน เป็นระบบที่มีความสำคัญมากกว่าบุคคลในครอบครัว อีกทั้งทุกคนยังต้องเสียสละเพื่อครอบครัวโดยไม่คิดถึงตนเอง (บุญยง, 2538) จากสภาพของครอบครัวดั้งเดิมของญี่ปุ่นนั้น ประกอบยุคสมัยที่เปลี่ยนไปตามกาลเวลา เริ่มมีความขัดแย้งกับแนวคิดสภาพครอบครัวดั้งเดิม (Woronoff, 1984) เมื่อสมาชิกในครอบครัวแบบ

ตั้งเดิมเติบโตมาในยุคสังคมใหม่ที่กระแสของตะวันตกเริ่มเข้ามา แนวคิดของคนรุ่นใหม่และรุ่นเก่าแตกต่างกัน คนรุ่นเก่านั้นยังคงยึดติดกับสถานะของครอบครัวแบบเก่าอยู่ ส่วนคนรุ่นใหม่มองว่าครอบครัว (Ie) เป็นแค่คำที่มีความหมายคำหนึ่งเท่านั้น เนื่องจากได้รับแนวคิดครอบครัวแบบตะวันตก อีกทั้งภาระต่างๆ ทำให้พวกเขาไม่พอใจสถานะที่ตนเองได้รับ เกิดการต่อต้านระบบครอบครัวแบบเก่าขึ้น คนรุ่นใหม่เริ่มห่างจากครอบครัวและต้องการมีครอบครัวในรูปแบบที่ต้องการ ประกอบกับสภาพสังคมที่เปลี่ยนไปหลังวิกฤติเศรษฐกิจฟองสบู่ เกิดระบบครอบครัวที่เรียกว่า “New family” ซึ่งมีลักษณะแบบตะวันตก การพบปะของกลุ่มแต่งงานมักเจอกันนอกสถานที่ อีกทั้งวิถีประจำวันที่เปลี่ยนไป เช่นการแต่งตัว มีเวลาให้กับงานอดิเรก เที่ยวต่างประเทศ การทำงานอย่างหนักเพื่อหาเลี้ยงครอบครัว การอยู่บ้านแบบครอบครัวเดี่ยว ทว่า ในสภาพสังคมปัจจุบัน ระบบ Ie นั้นยังคงอยู่แต่ค่อยลงกว่าอดีต และมีสถานะที่เปลี่ยนตามสภาพสังคมของญี่ปุ่น คือ หัวหน้าครอบครัวเป็นผู้มีบทบาทมากที่สุดในการครอบครัว อีกทั้งยังกำหนดหน้าที่การงานของบุตรตนเองตามต้องการและถือเป็นความหวังของครอบครัว นอกจากนี้เรื่องระบบครอบครัวที่เปลี่ยนไปแล้ว บทบาทของสมาชิกเปลี่ยนไปเช่นกัน ก่อนสงครามโลกครั้งที่สอง ลูกชายคนโตต้องสืบทอดตระกูล ส่วนลูกสาวต้องออกไปแต่งงานและครอบครัวต้องออกค่าใช้จ่ายต่างๆ ให้ การแต่งงานแบบคลุมถุงชน ทำให้ไม่มีอิสระในการดำเนินชีวิต ทว่าภายหลังสงครามโลกครั้งที่สอง บทบาทของสมาชิกในครอบครัวได้เปลี่ยนไปอย่างชัดเจน ช่วงเวลาที่ญี่ปุ่นมีการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่สูงปี ค.ศ.1960 -1980 และในช่วงปี ค.ศ.1987 เกิดคำที่เรียกระบบครอบครัวแบบใหม่ว่า New Family (Ochiai, 2004) มีลักษณะดังที่กล่าวไปข้างต้น

การจินตนาการในฝันของตนเองว่าสมาชิกครอบครัวต้องประกอบด้วยพ่อแม่ลูก ภายในครอบครัวผู้ชายออกไปทำงานบริษัทเป็นมนุษย์เงินเดือน และผู้หญิงต้องดูแลบ้านเลี้ยงลูกอย่างดีเพื่อเป็นที่เชิดหน้าชูตาของตระกูล ทุกคนรับประทานอาหารเช้าด้วยกัน รวมถึงผู้หญิงมีรูปแบบการใช้ชีวิตที่เหมือนตะวันตก เช่นการแต่งตัว จนกระทั่งเกิดวิกฤติเศรษฐกิจฟองสบู่ช่วงปี ค.ศ. 1990 อัตราการแต่งงานลดร้อยละลง บทบาทสมาชิกครอบครัวเปลี่ยนไป เนื่องจากสภาพเศรษฐกิจไม่ดี เกิดผลกระทบทั้งประเทศ ทุกคนต่างดิ้นรนเพื่อให้มีเงินใช้จ่าย ผู้หญิงเริ่มออกทำงานในบริษัทมากขึ้น แนวคิดครอบครัวสมาชิกประกอบไปด้วยพ่อแม่ลูกเริ่มอ่อนแอลงเป็นไม่จำเป็นต้องประกอบไปด้วยพ่อแม่ลูกเสมอไป เกิดแนวคิดครอบครัวในรูปแบบที่ตัวเองต้องการ รวมไปถึงการสร้างตัวตนหรือครอบครัวใหม่ขึ้นมาที่เน้นตนเองเป็นหลักหรือความสัมพันธ์ที่ตัวเองไม่ได้ทำเพื่อครอบครัว รวมทั้งเกิดคำถามตามมาว่าครอบครัวให้อะไรแก่ตนเองบ้าง แม้ว่าทุกคนอยากมีครอบครัวแต่ไม่อยากจะแต่งงาน อีกทั้งในช่วงปี ค.ศ.1988 การที่สัตว์เลี้ยงมาเป็นส่วนหนึ่งของครอบครัวมีความเป็นไปได้ เนื่องจากสภาพทางสังคมครอบครัวที่เข้มงวดมากเกินไปและมีการตีความหมายของสัตว์เลี้ยงเป็น

ครอบครัวมาเรื่อยๆในปีเดียวกัน ซึ่งแสดงให้เห็นว่าการเปลี่ยนแปลงลักษณะนี้สะท้อนให้เห็นว่ากำลังหนีอะไรบางอย่างจากครอบครัว (Yamada,2007)

การแต่งงานของสามีภรรยา การสร้างครอบครัวหรือมีลูกนั้นเป็นแนวคิดของสมัยก่อน ต่อมาเมื่ออยู่ด้วยกันแล้ว ประกอบกับสภาพสังคมที่เปลี่ยนไป เกิดการหย่าร้างที่สูงขึ้นเพราะอยู่ในสภาพบีบบังคับหรือไม่ได้เป็นตัวของตัวเอง ต้องการความเป็นส่วนตัวและการออกไปพักผ่อนคนเดียวเป็นสิ่งที่สบายใจมากกว่าอยู่ในบ้าน ต้องการอยู่คนเดียวหรือออกไปสังสรรค์ข้างนอก ดังนั้นการเลี้ยงสัตว์เป็นอีกปัจจัยทางเลือกที่ทำให้เป็นตัวของตัวเองและไม่ต้องเผชิญกับสภาพบีบบังคับในบ้าน นอกจากนี้การเลี้ยงสัตว์เลี้ยงไม่ว่าจะเวลาไหนก็ตาม จะอยู่ด้วยกันกับเจ้าของเสมอไม่ว่าตอนทุกข์หรือสุข ซึ่งไม่เหมือนกับมนุษย์ที่เลือกช่วงเวลาอยู่ด้วยกันได้ (Yamada,2007) และจากความต้องเป็นส่วนตัว ไม่พอใจกับสถานะตนเองในครอบครัว อีกทั้งจากสภาพสังคมที่เกิดปัญหาครอบครัว เช่น ปัญหาการหย่าร้างและความรุนแรงในครอบครัวสูงขึ้น ทำให้เกิดแนวคิดครอบครัวในอุดมคติ ครอบครัวในรูปแบบของตนเอง หมายถึงที่อยู่ด้วยกันแล้วรู้สึกสบายใจ ต้องการคู่หูที่อยู่ด้วยกัน โดยไม่เน้นความสัมพันธ์ที่ผูกมัด จากสภาพดังกล่าวข้างต้น มีความคิดครอบครัวในรูปแบบอุดมคติ ทำให้เกิดกระแสความเป็นปัจเจกบุคคลมากยิ่งขึ้น ประกอบกับช่วงหลังเศรษฐกิจฟองสบู่เริ่มมีการตีความหมายของสัตว์เลี้ยงเป็นเหมือนสมาชิกในครอบครัว อีกทั้งเกิดกระแสนิยมสัตว์เลี้ยงในญี่ปุ่น ส่งผลให้เกิดความต้องการเพื่อนที่อยู่ด้วยแล้วสบายใจ ไม่สร้างความสัมพันธ์ที่ผูกมัดซึ่งคือสัตว์เลี้ยง สาเหตุที่ต้องการสัตว์เลี้ยงมาเป็นเพื่อนเสมือนในครอบครัวนั้นคือ สัตว์เลี้ยงสามารถให้ความอบอุ่นเหมือนกับมนุษย์ได้ด้วยการกอดอยู่ด้วยกัน มีจิตใจเหมือนกับมนุษย์ การกอดสัตว์เลี้ยงเหมือนได้รับความอบอุ่นและยังมีปฏิสัมพันธ์ได้ (Yamada,2007) ซึ่งทั้งหมดนี้ อาจจะเป็นสิ่งที่ทำให้สัตว์เลี้ยงเหมือนคนในครอบครัว และไม่ต้องการแต่งงาน

ภายในหนังสือ 『家族ペット—ダンナよりもペットが大切!』 (Yamada,2007) มีบทสัมภาษณ์ของครอบครัวหรือคนที่เลี้ยงสัตว์เลี้ยงแตกต่างกันไป ซึ่งจะขอยกตัวอย่างเพื่อให้เห็นถึงสภาพและความผูกพันของครอบครัวที่เลี้ยงสัตว์ ตัวอย่างแรก นางสาว A อาศัยอยู่ในครอบครัวที่ไม่ชอบแมว ทว่าตัวเองคอยให้อาหารแมวจรจัดอยู่เป็นประจำ สมัยเรียนมหาวิทยาลัยได้เลี้ยงแมวและเมื่อเรียนจบแล้วมีคนรักและอาศัยอยู่ด้วยกัน ทว่าคนรักของเธอไม่ชอบแมว เธอจึงตัดสินใจเลิกกับคนรักและอาศัยอยู่กับแมวซึ่งเป็นสัตว์เลี้ยงแทน เธอกล่าวว่ารู้สึกกับสัตว์เลี้ยงเหมือนเป็นคนรักและคนในครอบครัว โดยที่เธอรู้สึกคิดถึงสัตว์เลี้ยงและสัตว์เลี้ยงเองก็แสดงออกว่าคิดถึงเธอด้วย นอกจากนี้ยังคิดว่าหากตนเองไม่เลี้ยงแมวตัวนี้แล้ว ใครจะเป็นผู้เลี้ยง ตัวอย่างที่สอง นางสาว B เก็บแมวจรจัดมาเลี้ยง เพราะเห็นแมวมีสภาพบาดเจ็บ และตัวเธอได้อาศัยอยู่ในหอที่เลี้ยงสัตว์ไม่ได้ มีความคิดว่าจะเอาแมว

ไปทิ้ง แต่กลับสงสารแมวที่เธอช่วยมาได้ เมื่อเลี้ยงไปสักระยะได้เกิดความผูกพัน เธอไม่สบายใจเรื่องภายในครอบครัว มักจะกอดแมวตัวนี้ประจำเพราะทำให้รู้สึกใจเย็นลงและอบอุ่น เมื่อแมวป่วยและตายลง เธอได้ถ่ายภาพแมวตัวนี้และใส่กรอบรูป รวมถึงแปะรูปที่ผนังไว้ จากความสัมพันธ์ของทั้งนางสาว A และ B เห็นได้ว่า วิธีการปฏิบัติรวมทั้งแนวคิดที่มีต่อสัตว์เลี้ยงทั้งสองนั้นเปรียบเสมือนการปฏิบัติแบบมนุษย์ โดยเห็นได้ชัดจากการกอดกับสัตว์เลี้ยงเมื่อตนเองไม่สบายใจเหมือนกับการกอดของมนุษย์ รวมทั้งความคิดถึงที่มีต่อสัตว์เลี้ยงและความเป็นห่วงหากตนเองไม่ได้เลี้ยงด้วยตัวเอง

อย่างไรก็ตาม สภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ได้หล่อหลอมความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสัตว์เลี้ยงขึ้นมาใหม่ จากที่เลี้ยงไว้ใช้งานกลายเป็นส่วนหนึ่งของสมาชิกในครอบครัว ปัจจุบันมีผู้ให้ความสำคัญกับสัตว์เลี้ยงและกลายเป็นเสมือนคนในครอบครัวที่สุด สำหรับสิ่งที่ก่อให้เกิดความสัมพันธ์ของมนุษย์กับสัตว์เลี้ยงในปัจจุบันนั้นมีหลายรูปแบบ ไม่ว่าจะเป็นการนำสัตว์เลี้ยงเข้ามาเพื่อเป็นเครื่องมือบำบัดอาการป่วยต่างๆ หรือเพื่อบำบัดความเครียด การเกิดปฏิสัมพันธ์กับสิ่งต่างๆ เป็นสิ่งช่วยพัฒนาสุขภาพและจิตใจ ทั้งเป็นปัจจัยหลักที่ช่วยบำบัดความเจ็บปวด ความโดดเดี่ยวและเข้าใจความรู้สึกของอีกฝ่าย (Miller & Stiver, 1997) สิ่งที่สามารถยกตัวอย่างให้เห็นได้ชัดเจนคือผู้เลี้ยงสัตว์มีความดันโลหิตที่อยู่ในเกณฑ์ปกติ มีปฏิสัมพันธ์กับคนรอบข้างได้ดีขึ้น นอกจากนี้ยังมีผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่เพียงลำพังมองว่าสัตว์เลี้ยงเป็นเพื่อนที่รู้ใจที่สุด (Turner, 2007) และใช้สัตว์เลี้ยงบำบัดจากภาวะความเครียดผิดปกติหลังเหตุสะเทือนใจ (PTSD) เป็นผลให้ผู้ป่วยมีอาการที่ดีขึ้น อีกทั้งสถาบันบำบัดอาการทางจิตในอเมริกา ยังได้ทดลองศึกษากับผู้ป่วยที่แยกกันอยู่ พบว่าผู้ป่วยที่มีปฏิสัมพันธ์กับสัตว์เลี้ยง ปฏิเสธการใช้ยาและมีแนวโน้มของความรุนแรงและการฆ่าตัวตายลดลง (Thomas & Matusitz, 2016) จากตัวอย่างที่ยกมาข้างต้น เห็นได้ว่า การใช้สัตว์เลี้ยงเพื่อบำบัดเยียวยา ทำให้สุขภาพของผู้ป่วยดีขึ้นและเกิดความสัมพันธ์ของคนกับสัตว์เลี้ยงเพิ่มขึ้น สัตว์เลี้ยงอาศัยร่วมกับมนุษย์มาเป็นระยะเวลานับพันปี จากระยะเวลาที่ผ่านมาทำให้ช่องว่างความสัมพันธ์ของมนุษย์กับสัตว์เลี้ยงลดลง และได้นำมาเพื่อการเยียวยาบำบัด โดยสัตว์เลี้ยงได้ให้ความรักที่ไม่มีเงื่อนไข การผ่อนคลายความเครียด รู้สึกสบายใจที่ได้อยู่ด้วย ความซื่อสัตย์ให้กับมนุษย์ และสิ่งที่มนุษย์ได้คือความสุขและสุขภาพที่ดี (Thomas & Matusitz, 2016)

เมื่อมองความสัมพันธ์ของมนุษย์กับสัตว์เลี้ยงที่เปลี่ยนไปในญี่ปุ่น จากสภาพสังคมและเศรษฐกิจช่วงปี ค.ศ. 1950-1970 เศรษฐกิจญี่ปุ่นเจริญเติบโตอย่างมาก คนหนุ่มสาวละทิ้งบ้านเกิดเพื่อทำงานในเมืองใหญ่ ทิ้งให้พ่อและแม่ซึ่งปลดเกษียณงานอยู่บ้าน กลุ่มคนที่ปลดเกษียณแล้วเป็นลูกค้ากลุ่มหนึ่งที่ซื้อสัตว์เลี้ยงเพื่อคลายความเหงา อีกทั้งในช่วงเวลาเดียวกันมีจำนวนสุนัขมีอัตราเพิ่มขึ้น 18% ขณะที่ อัตราการเกิดของประชากรลดลง ภายหลังกปี ค.ศ. 1990 เกิดเหตุการณ์เศรษฐกิจฟองสบู่ มีการ

เปลี่ยนแปลงโครงสร้างของครอบครัวและสังคม สมาชิกในครอบครัวไม่จำเป็นต้องประกอบด้วยพ่อแม่ลูกเสมอไป เปลี่ยนเป็นอยู่คนเดียวหรืออาศัยอยู่กับสัตว์เลี้ยง เนื่องจากบุคคลเหล่านี้มีความคิดว่าสัตว์เลี้ยงเปรียบเสมือนคนในครอบครัว ช่วงเวลาดังกล่าวนี้นักประชาชนเริ่มนิยมเลี้ยงสัตว์เลี้ยงกันมากขึ้น จากข้อมูลของสมาคมอาหารสัตว์เลี้ยงของญี่ปุ่นระบุถึงจำนวนผู้เลี้ยงสัตว์เลี้ยง ซึ่งมีจำนวนเพิ่มขึ้นระหว่างปี ค.ศ. 1990 และปี ค.ศ. 2000 อย่างเห็นได้ชัด โดยมีผู้เลี้ยงสัตว์เลี้ยงเพื่อเปรียบเสมือนคนในครอบครัวและเป็นลูกของตนเอง ยกตัวอย่างมีบางครอบครัวเมื่อสัตว์เลี้ยงตายจะจัดฝังศพและทำป้ายหน้าหลุมฝังศพเหมือนมนุษย์ (Hansen, 2013) อีกทั้งความสัมพันธ์ของมนุษย์กับสัตว์เลี้ยงเริ่มก่อตัวขึ้นแน่นขึ้น นอกจากนี้สังคมญี่ปุ่นยังมีความคิดเกี่ยวกับครอบครัวที่เปลี่ยนไปจากอดีต จากเดิมที่ครอบครัวมาจากคนเชื้อสายเดียวกัน แต่ช่วงสิบปีที่ผ่านมาความหมายของครอบครัวถูกเปลี่ยนแปลงเป็นผู้ที่มีความผูกพัน ซึ่งช่วงเวลานั้นมีผู้ที่เลี้ยงสัตว์เลี้ยงเปรียบเสมือนคนในครอบครัว ซึ่งเป็นความสัมพันธ์ที่มีความผูกพันมากกว่าทางสายเลือด (ซาโต้, 2557) สาเหตุการเปลี่ยนแปลงของโครงสร้างครอบครัวที่มาจากวิกฤติเศรษฐกิจ และจากการเปลี่ยนแปลงของโครงสร้างนี้ ทำให้ผู้คนสามารถเลือกรูปแบบของครอบครัวได้ตามใจตนเองมากขึ้น ความคิดการมีครอบครัวในปัจจุบันเปลี่ยนจากอดีตเป็นอย่างมาก คนที่นับเอาสัตว์เลี้ยงเป็นสมาชิกครอบครัวมีมากขึ้น เนื่องจากครอบครัวที่มีขนาดเล็กลง โดยครอบครัวที่มีเพียงพ่อแม่ทำให้เลี้ยงสัตว์กันมากขึ้น ในสังคมยุโรปก็มีแนวโน้มเช่นนี้ ซึ่งเป็นการให้ความหมายของครอบครัวจากทางสายเลือดเป็นความผูกพันทางจิตใจมากกว่า (ซาโต้, 2557)

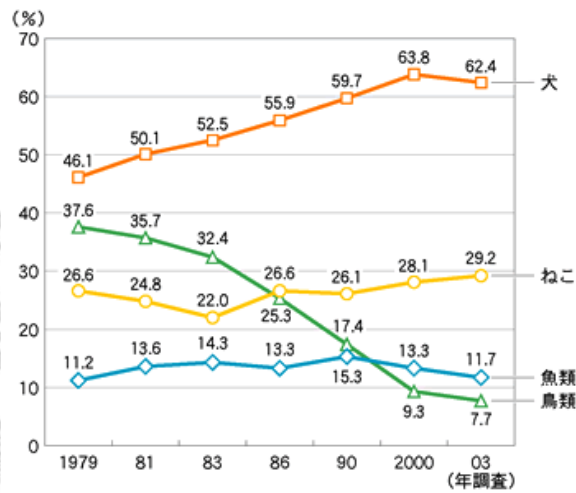
ตารางภาพที่ 3.1 แสดงให้เห็นถึงจำนวนผู้เลี้ยงสัตว์เลี้ยงตั้งแต่ปี ค.ศ. 1979 จนถึงปี ค.ศ. 2003 เส้นกราฟสีส้มคือสุนัข สีเหลืองคือแมว จะเห็นได้ว่ามีจำนวนผู้เลี้ยงสุนัขเพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่องจนถึงปี ค.ศ. 2000 และเริ่มลดลงในปี ค.ศ. 2003 ในขณะที่จำนวนผู้เลี้ยงแมวกลับเพิ่มขึ้นในปีเดียวกัน

ในญี่ปุ่นมีผู้ที่เลี้ยงสัตว์เลี้ยงเปรียบเสมือนคนในครอบครัวด้วย ที่เห็นได้ชัดคือมีการสัมภาษณ์ชาวญี่ปุ่นที่เลี้ยงสุนัข รายละเอียดในบทความเขียนระบุว่า พวกเขาเลี้ยงสัตว์เลี้ยงโดยเฉพาะสุนัขและแมวเสมือนเป็นบุตรของตนเอง ชื่อของเล่น เสื้อผ้า อาหารและการเลี้ยงดูประคบประหงมอย่างดี อีกทั้งระบุอีกว่า ไม่ต้องการมีบุตรเพราะมีค่าใช้จ่ายเยอะ ทั้งค่าการศึกษา ค่าแต่งงาน (Evans and Buerk, 2012) จากกระแสสังคมของญี่ปุ่นที่มีผู้นิยมเลี้ยงสัตว์เลี้ยงมากขึ้น ทำให้เกิดธุรกิจต่างๆที่เอื้อต่อการดูแลสัตว์เลี้ยง โดยเฉพาะ โรงแรมสำหรับสัตว์เลี้ยง ซึ่งราคาที่พักของแมวราคาประมาณ 2000-3000 เยนต่อวัน สปาแมว ของเล่น และอาหารรวมทั้งการตกแต่งภายในบ้านเพื่อแมว โดยเฉพาะมีที่ปิ่นปายวิ่งเล่นได้

การเลี้ยงสัตว์เลี้ยงของผู้สูงอายุในวันตกและในญี่ปุ่นนั้น มีการเลี้ยงสัตว์เลี้ยงด้วยจุดประสงค์เหมือนกัน คือ เพื่อคลายความเหงาและเพื่อบำบัดสุขภาพของตนเอง เช่นบำบัดความเครียด และ

ผู้สูงอายุในตะวันตกมีส่วนร่วมการเลี้ยงสัตว์เลี้ยงมากกว่าญี่ปุ่น ทว่า การเลี้ยงสัตว์สำหรับผู้สูงอายุในญี่ปุ่นนั้น จะมีลูกหลานเข้ามาเลี้ยงต่อจากตนเอง เนื่องจากต้องการเลี้ยงสัตว์ตัวนั้นให้ดีที่สุด แทนที่จะนำไปทิ้งหรือให้คนอื่นเลี้ยง จึงให้ครอบครัวเลี้ยงแทน เพราะคิดว่าตนเองสามารถไว้วางใจได้ (Japan Pet Food Association ,2017)

図1 飼育しているペットの種類

備考：ペットを「飼っている」と答えた者に複数回答。

出所：内閣府「動物愛護に関する世論調査」

ที่มา :NTTCom Online Marketing (2007)

แผนภาพที่ 3.1 จำนวนผู้เลี้ยงสัตว์เลี้ยงตั้งแต่ปี ค.ศ. 1979 จนถึงปี ค.ศ. 2003

ที่มา : Hatena blog (2017)

ภาพที่ 3.2. ตัวอย่างโรงแรมสำหรับสัตว์เลี้ยง

นอกจากนี้ ยังมีการเลี้ยงสัตว์เพื่อไม่ให้รู้สึกโดดเดี่ยว ยกตัวอย่างเช่นผู้สูงอายุเลี้ยงสัตว์เพื่อลดความกังวลถึงเครียด ส่วนหนึ่งที่ทำให้สัตว์เลี้ยงมีความผูกพันกับมนุษย์มากขึ้น (Zaslloff, 1994) มีการศึกษาถึงความสัมพันธ์ของคนกับสัตว์เลี้ยงในคาเฟ่แมว Lorraine Plourde (2014) แสดงให้เห็นถึงคาเฟ่แมวเป็นสถานที่ทางเลือกที่ช่วยเยียวยาจากความเครียดในชีวิตประจำวัน อีกทั้งผู้ที่รู้สึกโดดเดี่ยว อีกทั้งในคาเฟ่แมวยังทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างคนกับแมวถูกสร้างขึ้นภายในร้าน เช่นการจัดงานวันสำคัญต่างๆกับสัตว์ภายในร้าน อีกทั้งในศตวรรษที่ 20 ยังมีการนำสัตว์มารักษาเพื่อบำบัดความเครียดของมนุษย์ โดยการสัมผัสสิ่งที่ยืดหยุ่นและนุ่ม เช่นการกอดแมว ซึ่งญี่ปุ่นมีการใช้แมวในการบำบัด (Therapy Cat) ถูกใช้สำหรับผู้ที่มีอาการเครียด ความดันโลหิตต่ำและเด็กที่มีพัฒนาการช้า มีการฝึกหัดแมวให้นั่ง ยืนมือให้ นั่งอยู่ข้างผู้บำบัด การนวดรวมถึงให้ผู้บำบัดกอดแมว (Shinnami, 2017) นอกจากนี้ยังมีการนำเสนอข่าวของเว็บไซต์ The Japan times ในเรื่องของการนำแมวเข้ามาในสถานที่ที่ทำงาน โดยเจ้าของบริษัทได้กล่าวถึงการนำแมวเข้ามาในที่ทำงานเพื่อช่วยผ่อนคลายความตึงเครียดให้พนักงาน

สรุป

การที่มนุษย์อยู่ร่วมกับสัตว์เลี้ยงเป็นเวลานานนับพันปี ก่อให้เกิดความสัมพันธ์ของมนุษย์กับสัตว์เลี้ยงขึ้น จากการเลี้ยงเพื่อใช้งาน เป็นการเลี้ยงที่เป็นตัวแทนเหมือนสมาชิกในครอบครัว การเยียวยาบำบัดอาการป่วยต่างๆในยุคปัจจุบัน และจากความซื่อสัตย์ของสัตว์เลี้ยงทำให้มนุษย์เกิดความไว้วางใจอยู่ด้วยแล้วรู้สึกสบายใจซึ่งมีผลทำให้เกิดความสัมพันธ์สัตว์เลี้ยงเปรียบเสมือนคนในครอบครัว ทำให้คนเข้าหาสัตว์เลี้ยงมากขึ้น การนำสัตว์เลี้ยงมาใช้บำบัดอาการป่วยต่างๆ และต้องการดูแลสัตว์เลี้ยงเป็นอย่างดี ต้องการความใกล้ชิด ส่งผลให้เกิดธุรกิจการดูแลสัตว์เลี้ยงตามมา

ก่อนสงครามโลกครั้งที่สอง ญี่ปุ่นมีระบบครอบครัวแบบอโอะคือสมาชิกทุกคนต้องทำเพื่อครอบครัว มีหน้าที่แตกต่างกันในสมาชิกแต่ละคน ซึ่งเป็นระบบที่ผูกมัดตนเองกับครอบครัวอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ และหลังสงครามโลกครั้งที่สอง ช่วงเวลาที่เศรษฐกิจเจริญเติบโตเริ่มได้รับวัฒนธรรมแบบตะวันตกเข้ามา เช่น รูปแบบการใช้ชีวิตที่เน้นหาความสุข โดยการจับจ่ายใช้สอยเพื่อตนเอง พยายามสร้างครอบครัวในค่านิยมในยุคดังกล่าว คือ เป็นครอบครัวที่ประกอบด้วยสมาชิกพ่อแม่ลูก หรือเป็นครอบครัวแบบใหม่ (New Family) พ่อออกไปทำงานนอกบ้านเป็นมนุษย์เงินเดือน แม่อยู่บ้านเพื่อดูแลลูก ส่วนลูกเป็นผู้ที่แบกรับความหวังของที่บ้านไว้ การกินข้าวพร้อมหน้าพร้อมตา อยู่ด้วยกันอย่างมีความสุข ในเวลาต่อวิกฤติเศรษฐกิจปี ค.ศ.1990 เป็นสภาพครอบครัวแบบใหม่นั้น สมาชิกไม่จำเป็นต้องประกอบด้วยพ่อแม่ลูกเสมอไป และจากสภาพเศรษฐกิจที่ถดถอย ทำให้ผู้หญิงที่เป็นแม่บ้านต้องออกมาทำงานบริษัท อีกทั้งช่วงเวลานี้ยังเกิดปัญหาครอบครัว อัตราการหย่าร้างสูงขึ้น

จำนวนประชากรลดลงเนื่องจากไม่อยากแต่งงานเพราะคิดว่าการมีลูกนั้นเป็นภาระที่ต้องเลี้ยงส่งดูแล ในขณะที่เศรษฐกิจไม่ดี ประกอบกับผู้คนเริ่มเกิดคำถามครอบครัวให้อะไรกับตนเองบ้าง มีการสร้างความสัมพันธ์ที่เน้นตัวเองเป็นหลัก รวมทั้งความสัมพันธ์เพื่อไม่ให้ตนเองผูกมัดกับหน้าที่ในครอบครัว และช่วงวิกฤติเศรษฐกิจเริ่มยอมรับสัตว์เลี้ยงในฐานะส่วนหนึ่งในครอบครัวมากขึ้น และเมื่อผู้คนไม่ต้องการผูกมัดกับครอบครัว ต้องการอยู่คนเดียว ทำให้มองหาความสัมพันธ์แบบใหม่กับสัตว์เลี้ยง คือเปรียบเสมือนคนในครอบครัว อยู่ด้วยแล้วรู้สึกสบายใจ ส่วนยุคปัจจุบัน กระแสการนิยมเลี้ยง สัตว์เพิ่มขึ้น ประกอบกับอัตราการแต่งงานลดลงที่สืบเนื่องจากหลังวิกฤติเศรษฐกิจ ทำให้เกิดกระแสการ เลี้ยงสัตว์ โดยเกิดแนวคิดกับสัตว์เลี้ยงในมุมมองที่แตกต่างไปแต่ละคน ทั้งจากด้านความรักแบบอุดมคติ แบบไม่มีเงื่อนไขใดๆระหว่างคนกับสัตว์เลี้ยง หรือเป็นความรักที่มั่นคง อยู่ด้วยแล้วรู้สึกสบายใจและ ปลอดภัย จากความรู้สึกที่สัตว์เลี้ยงเปรียบเสมือนลูกหรือคนในครอบครัว ทำให้ไม่ต้องการแต่งงานเพราะ ได้รับความรักที่เพียงพอ ประกอบกับสภาพสังคมที่การแต่งงานหรือมีครอบครัวเป็นเรื่องยุ่งยาก

3.2. กระแสความนิยมเลี้ยงแมวตั้งแต่ปี ค.ศ. 2007-2017

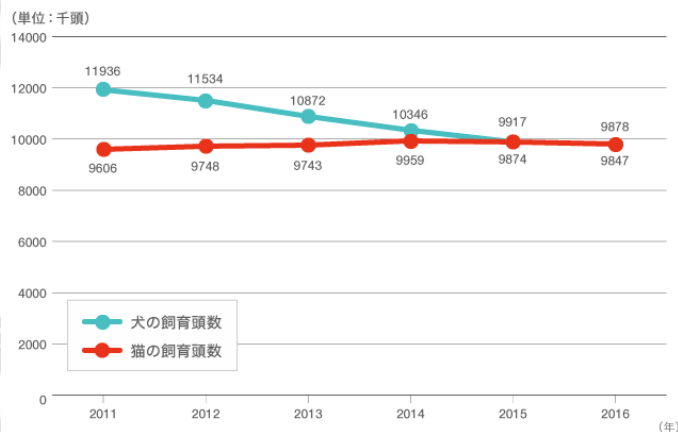
จากที่กล่าวไปข้างต้นเกี่ยวกับความสัมพันธ์ของมนุษย์กับสัตว์เลี้ยง จนกลายเป็นส่วนหนึ่งของสมาชิกในครอบครัว โดยที่กลุ่มคนที่เลี้ยงสัตว์ชื่อของให้สัตว์เลี้ยง อีกทั้งกลุ่มภาคธุรกิจยังนำความน่ารัก ของสัตว์เลี้ยงมาเป็นจุดขายให้กับสิ่งของต่างๆ เพื่อเพิ่มมูลค่าสินค้าชนิดนั้น ทำให้เกิดกระแส Pet Boom (Hikakukazokushigakkai,2015) เป็นต้นมา การเกิดขึ้นของกระแส Pet Boom นั้นยังไม่มีการระบุช่วงเวลาที่ชัดเจน ในช่วงปี ค.ศ.2000 เริ่มมีบทความและนิตยสารเขียนเรื่องราวเกี่ยวกับสัตว์เลี้ยง (Yamada,2007) จากกระแสของอุตสาหกรรมตลาดสัตว์เลี้ยงในปัจจุบันที่ญี่ปุ่นนั้น ความนิยมของแมวและสุนัข ได้มีผลต่ออุตสาหกรรมตลาดด้านนี้เป็นอย่างมากนับหลายร้อยล้านเยน ไม่ว่าจะร้านขายสัตว์เลี้ยงที่ราคาแพงแต่ได้รับความนิยม นอกจากนี้ยังมีโรงพยาบาลสัตว์ โรงแรมสัตว์เลี้ยง ประกันภัยสัตว์เลี้ยงหรือธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับสัตว์เลี้ยงกำลังพัฒนาขึ้นในช่วงปีค.ศ. 2000 สามารถสร้างมูลค่าให้กับตลาดได้เป็นจำนวนมาก จากกระแสเหล่านี้ได้นำไปสู่การ Pet Boom ขึ้นมา (Kouguchi,2003)

การเกิดขึ้นของกระแส Pet Boom สาเหตุมาจากการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจในปี ค.ศ. 1990 ซึ่งสร้างผลกระทบต่อสังคมทั้งหมดในญี่ปุ่น สำหรับรูปแบบครอบครัวแล้ว ครอบครัวจากเดิมที่เป็น New Family หรือครอบครัวที่มีสมาชิกพ่อแม่ลูก กลายเป็นการสร้างครอบครัวในอุดมคติของตนเอง เนื่องจากไม่อยากผูกมัดกับหน้าที่ในบ้าน ดังนั้นจึงมีทางเลือกการสร้างครอบครัวในความหมายใหม่คือสิ่งที่อยู่ด้วยแล้วรู้สึกสบายใจ อีกทั้งสภาพสังคมและเศรษฐกิจไม่ดี จึงต้องการอยู่

คนเดียว และกลายเป็นการอยู่กับสัตว์เลี้ยง ซึ่งจากสภาพสังคมและเศรษฐกิจเป็นตัวที่ก่อให้เกิดกระแส Pet Boom ขึ้นมา และจากสาเหตุที่คนเลี้ยงสัตว์เปรียบเสมือนครอบครัวคืออยู่ด้วยแล้วรู้สึกสบายใจ นำรึกน่าเอ็นดู เข้ากับคนได้ง่าย รู้สึกอบอุ่นไว้ใจเวลาอยู่ด้วยกัน ระหว่างและภายหลังของ Pet Boom ได้ก่อให้เกิดกระแส Healing Boom (癒シブーム, Iyashi Boom)⁶ ช่วงปี ค.ศ. 1990 เป็นการเยียวยา (Healing) สภาพจิตใจซึ่งได้รับความนิยมและแพร่หลายอย่างกว้างขวางในญี่ปุ่น ด้วยวิธีการทำอาหาร ฟังเพลง ทำงานอดิเรกเพื่อเยียวยาจิตใจ รวมทั้งการใช้สัตว์เลี้ยง (Matsui,2013) อีกทั้งการเกิด ความหมายใหม่ของคำว่า 癒シブームของภาษาญี่ปุ่นในยุคเดียวกัน เมื่อย้อนดูแผนภาพที่ 3.1 จะเห็น ได้ว่ามีจำนวนผู้เลี้ยงสัตว์เลี้ยงมากขึ้นในช่วงปี ค.ศ.1990 ซึ่งเป็นช่วงเดียวกันที่เกิดกระแส Healing Boom โดยการเกิดของ Healing Boom โดยการใช้สัตว์เลี้ยงนั้น ยังมาจากปัจจัยของสังคมที่เกิด ความเครียด ทำให้ผู้เลี้ยงรู้สึกมีเพื่อน รู้สึกปลอดภัยอุ่นใจ นอกจากนี้แล้วยังก่อให้เกิดความสัมพันธ์กับ สัตว์เพิ่มขึ้นด้วย

จากแผนภาพที่ 3.2 แสดงถึงจำนวนผู้เลี้ยงสุนัขและแมว โดยเส้นสีแดงคือสุนัข เส้นสีฟ้าคือ แมว จะเห็นได้ว่า จำนวนผู้เลี้ยงสุนัขมีแนวโน้มลดลง และผู้เลี้ยงแมวมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นในปี ค.ศ.2015

猫と犬の飼育頭数の推移

出所) 一般社団法人ペットフード協会「全国犬猫飼育実態調査」より

nippon.com

ที่มา: Nippon.com (2017)

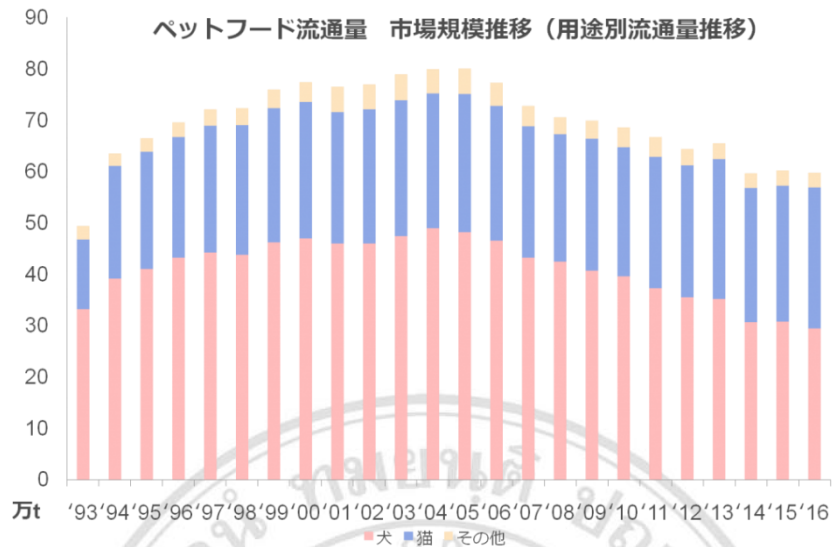
แผนภาพที่ 3.2 จำนวนผู้เลี้ยงสุนัขและแมวตั้งแต่ปี ค.ศ. 2011- ค.ศ.2016

⁶癒シ (Iyashi) ในภาษาญี่ปุ่นหมายถึงการรักษาบาดแผลตามร่างกาย ภายหลังมาใช้คำนี้ในความหมายเชิงการเยียวยาจิตใจ (ให้อุ่นในข้อความหลักได้)

ปัจจุบันมีการเกิดขึ้นของกระแสความนิยมเลี้ยงแมว จำนวนผู้เลี้ยงแมวเพิ่มขึ้น ส่งผลให้ ยอดขายสินค้าเกี่ยวกับแมวในปีค.ศ. 2015 มีมูลค่าทั้งหมด 7.56 แสนล้านบาท ยังก่อเกิดกระแส Nekonomics (Miyamoto, 2016) นอกจากนี้ กระแส Nekonomics ในปัจจุบันที่ใช้แมวเป็นสิ่งเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจ (Eki, 2016) ยกตัวอย่างเช่นของใช้ สินค้าที่ตกแต่งด้วยรูปภาพแมว สื่อโฆษณา รวมถึงภาพยนตร์ที่ใช้แมวเป็นตัวละครและผู้ใช้สื่อสังคมออนไลน์อัปโหลดภาพ คลิปวิดีโอสัตว์เลี้ยงเป็นจำนวนมาก ต่อมามนุษย์นำแมวไปเป็นสื่อทางโทรทัศน์ ภาพยนตร์ สังคมออนไลน์ ทำให้เข้าถึงได้ง่ายขึ้น และเป็นสิ่งที่กระตุ้นให้เกิดปรากฏการณ์ Nekonomics (Horie, 2017) ดังเช่นภาพยนตร์เรื่องเนโกซามูไร “Nekozamurai” 「猫侍」 รวมทั้งเรื่อง “Sekai kara neko ga kietanara” 「世界から猫が消えたなら」⁷ และเกม “Nekoatsume” ทำเป็นภาพยนตร์ใช้ชื่อ “Nekoatsume no Ie” 「ねこあつめの家」 เป็นต้น ซึ่งนับเป็นกระแสของวงการภาพยนตร์ญี่ปุ่นในยุคที่มีการนำแมวหรือสัตว์เลี้ยงเป็นส่วนหนึ่งของตัวละคร นอกจากนี้ยังมีละครที่ฉายทางโทรทัศน์เรื่อง “Blanket cats” 「ブランケット・キャッツ」 ออกอากาศในปี ค.ศ.2017

ปรากฏการณ์ Nekonomics ส่งผลให้เกิดปรากฏการณ์ทางวัฒนธรรม เศรษฐกิจและส่งผลกระทบต่อสังคม ปรากฏการณ์ทางวัฒนธรรม เช่น สังคมออนไลน์ รวมทั้งการท่องเที่ยวตามจังหวัด โดยพาสัตว์เลี้ยงไปด้วย ต้องการให้สัตว์เลี้ยงพักผ่อน เรียกว่า Pet Tourism (ペットツーリズム) ในระหว่างที่เจ้าของสัตว์เลี้ยงท่องเที่ยวอยู่นั้น มีบริการ โรงแรมสำหรับสัตว์เลี้ยงเพื่อให้ผ่อนคลาย Pet Tourism ทำให้เกิดการผ่อนคลายความเครียดสำหรับเจ้าของ โดยเฉพาะผู้เลี้ยงสุนัขที่อาศัยอยู่ในหอพัก ไม่มีเวลาพาไปสัตว์เลี้ยงเดินเล่น (Shouji,2015) สำหรับด้านเศรษฐกิจ การบริโภคผลิตภัณฑ์หรือสิ่งของที่เกี่ยวข้องกับแมว ล้วนส่งผลให้เกิดกระแสความนิยมแมว จนทำให้เกิด Nekonomics เห็นได้จากจำนวนตัวเลขของอาหารสำหรับสัตว์เลี้ยง โดยเฉพาะแมวที่มียอดจำหน่ายที่เพิ่มสูงขึ้น ในกราฟที่ 3.4 กราฟแสดงปริมาณอาหารสัตว์เลี้ยงระหว่างปี ค.ศ.1993 - ค.ศ.2016 สีส้มพู่คือสุนัข สีฟ้าคือแมวและสีส้มอ่อนคือสัตว์เลี้ยงชนิดอื่นๆ ซึ่งจะเห็นได้ว่า ปริมาณอาหารแมวมีจำนวนที่ขายได้เพิ่มขึ้นเมื่อเทียบกับอาหารสำหรับสุนัข ตั้งแต่ปี ค.ศ.2014 เป็นต้นมา

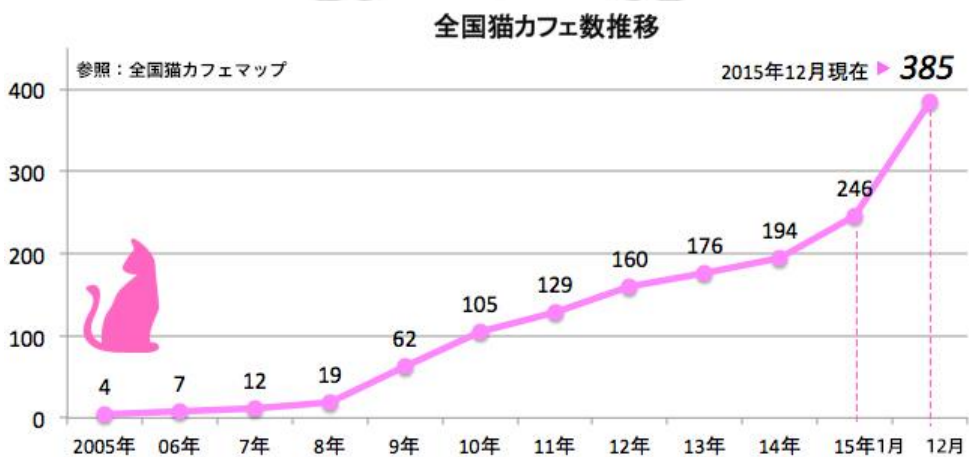
⁷ ภาพยนตร์เรื่องนี้สร้างมาจากนิยาย เขียนโดย Genki Kawamura และได้ลิขสิทธิ์ภาษาไทยชื่อเรื่อง ถ้าแมวตัวนั้นหายไปจากโลกนี้ โดยสำนักพิมพ์ Maxx Publishing ผู้แปล ดนัย คงสุวรรณ

ที่มา: Japan Pet Food Association (2016)

แผนภาพที่ 3.3 ปริมาณอาหารสัตว์เลี้ยงระหว่างปี ค.ศ.1993 - ค.ศ.2016

นอกจากนี้ยังเกิดบริการสำหรับสัตว์เลี้ยงเพิ่มขึ้นทั้งเก่าและใหม่ ยกตัวอย่างเช่น สถานที่ออกกำลังกายสำหรับสุนัข รถแท็กซี่บริการเจ้าของเพื่อพาสัตว์เลี้ยงไปสถานที่ต่างๆด้วย บริการจับคู่ผู้ที่ต้องการเลี้ยงสัตว์ (ipet insurance, 2017) อีกทั้งเกิดสินค้าที่เป็นรูปร่างแมวหรือมีลักษณะส่วนหนึ่งของแมวนั้นมียอดขายดีขึ้น ยกตัวอย่างเช่นมีการผลิตหนังสือเกี่ยวกับแมวเป็นจำนวนมาก สำหรับการท่องเที่ยวมีผู้คนจำนวนมากนิยมไปเกาะแมว และที่สำคัญคือการเกิดขึ้นของคาเฟ่แมวจำนวนมาก ซึ่งเห็นได้จากตัวเลขในกราฟที่ 3.4

ที่มา : BitWave (2016)

แผนภาพที่ 3.4 จำนวนคาเฟ่แมวระหว่างปี ค.ศ.2005- ค.ศ.2015

นอกจากผลกระทบด้านวัฒนธรรมและสังคมที่กล่าวไว้ข้างต้นแล้ว ยังเกิดผลกระทบทางสังคมด้านอื่นๆ เห็นได้จากกราฟที่ 3.3. ที่มีจำนวนผู้เลี้ยงแมวเริ่มเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ซึ่งสอดคล้องกับกระแสของ Nekonomics หากมองในกระแสสังคมแล้ว การที่ผู้คนเลี้ยงแมวจำนวนมากขึ้นเป็นไปได้ว่าสืบเนื่องมาจากการใช้บริเวณที่อยู่อาศัยน้อยกว่าการเลี้ยงสุนัข จากสภาพบ้านของญี่ปุ่นที่อยู่ในบริเวณจำกัด อาจจะไปถึงสภาพทางเศรษฐกิจมูลค่าสูงสำหรับสุนัขแพงกว่าแมว การเลี้ยงสัตว์เลี้ยงที่มีขนาดใหญ่เช่นสุนัข อาจส่งผลกระทบต่อพื้นที่ใช้สอยบริเวณภายในบ้านน้อยลง ประกอบกับต้องอาศัยการดูแลที่เยอะกว่าแมว เช่นต้องพาไปเดินเล่น หรือพาไปจับถ่ายนอกบริเวณบ้าน อาบน้ำ คาดว่าเป็นสาเหตุทำให้ผู้เลี้ยงสุนัขลดลงและเลี้ยงแมวมากขึ้น ซึ่งมีบางบ้านของผู้เลี้ยงแมวตกแต่งทางวิ่งไว้สำหรับแมวโดยเฉพาะ ดังรูปที่ 3.6. ที่เป็นทางเดินสำหรับแมวหรือที่เรียกในภาษาญี่ปุ่นว่าแคทวอล์ค (キャットウォーク)

ที่มา: Nekohon (2006)

ภาพที่ 3.3 รูปทางวิ่งสำหรับแมว (Cat walk) สำหรับผู้เลี้ยงแมวไว้ในบ้าน

จากสภาพเศรษฐกิจสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปของญี่ปุ่น ทำให้เกิดกระแสความนิยมเลี้ยงสัตว์ภายในครอบครัวแล้ว ซึ่งจากเดิมที่นิยมเลี้ยงสุนัข ภายหลังมาเกิดกระแสความนิยมเลี้ยงแมวแทน สินค้าที่เกี่ยวข้องกับแมวมีมูลค่าหลายร้อยล้านบาท จนในปี ค.ศ. 2015 ได้เกิดกระแส Nekonomics ซึ่งส่งผลกระทบต่อสภาพสังคมและเศรษฐกิจหลายด้าน ภายในกระแส Nekonomics ยังทำให้เกิดความนิยมในการเลี้ยงแมวแล้ว ยังส่งผลให้จำนวนนักท่องเที่ยวมาจังหวัดที่ใช้แมวพัฒนาท้องถิ่นเพิ่มขึ้น ดังเช่นจำนวนผู้

เยี่ยมชมแมวทามะที่สถานีรถไฟคิชิ ในจังหวัดวากายาม่าที่เพิ่มขึ้น อีกทั้งยังมีเมืองโอโนมิจิ จังหวัดอิโรชิม่า ที่ใช้กระแสนของแมวเรียกนักท่องเที่ยว เพื่อการพัฒนาท้องถิ่นและธุรกิจของตนเอง

การเกิดกระแสความนิยมเลี้ยงสัตว์หรือ Pet Culture มาจากผลกระทบของเศรษฐกิจและสังคม ภายหลังเศรษฐกิจฟองสบู่ซึ่งทั้งสองสาเหตุเป็นปัจจัยที่เชื่อมโยงกัน ผลกระทบทางเศรษฐกิจจากสถานะเศรษฐกิจเงินฝืด ทำให้ระบบครอบครัวแบบเก่าซึ่งสมาชิกประกอบไปด้วยพ่อแม่ลูกมีการเปลี่ยนแปลงบทบาทภายในครอบครัว ซึ่งจากเดิมที่ผู้หญิงทำงานเลี้ยงลูกอยู่บ้าน ภายหลังมาต้องออกไปทำงานนอกบ้าน อีกทั้งค่าใช้จ่ายในการแต่งงานมีบุตรต้องใช้จ่ายเงินจำนวนมาก ประกอบกับความสัมพันธ์เพื่อตัวเอง ไม่ได้ทำเพื่อครอบครัวนั้นเพิ่มสูงขึ้นจากช่วงเวลาเศรษฐกิจฟองสบู่ และแนวคิดการเลี้ยงสัตว์เลี้ยงเปรียบเสมือนคนในครอบครัวเริ่มเกิดขึ้นแล้ว ผู้คนเริ่มเลี้ยงสัตว์เลี้ยงอย่างดีเปรียบเสมือนคนในครอบครัว จากกระแสการเลี้ยงสัตว์นี้ ทำให้เกิดกระแส Pet Boom ขึ้นในช่วงปี ค.ศ. 2000 เริ่มมีการนำสัตว์เลี้ยงมาใช้ในด้านประโยชน์ต่างๆ เช่นการบำบัดอาการทางจิตใจ หรือด้านอุตสาหกรรมสินค้าเกี่ยวกับสัตว์เลี้ยงที่สร้างมูลค่าจำนวนมาก และในช่วงแรกของกระแส Pet Boom เป็นเรื่องของสัตว์เลี้ยงสุนัข ทว่าภายหลังมาจำนวนผู้เลี้ยงสุนัขลดลง เกิดกระแสการเลี้ยงแมวแทน โดยในช่วงที่แมวได้รับความนิยมนั้น ผู้คนเริ่มเอ็นดูและสนใจที่จะดูแลแมวในเรื่องต่างๆ ทำให้ความสัมพันธ์มนุษย์กับแมวเพิ่มขึ้น อีกทั้งสืบเนื่องจนในปี ค.ศ.2015 เกิดกระแสความนิยมแมวหรือ Nekonomics ขึ้น ส่งผลให้สื่อต่างๆ นำแมวมาเพิ่มมูลค่าสินค้าและเศรษฐกิจ รวมไปถึงผลกระทบทางด้านสังคมที่มีองค์กร NPO เข้ามาช่วยเหลือสัตว์ และภาคธุรกิจในเมืองของญี่ปุ่นได้นำแมวเข้ามาดึงดูดนักท่องเที่ยวรวมถึงพัฒนาท้องถิ่นด้วย

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright © by Chiang Mai University
All rights reserved